

Burgenland az Osztrák Köztársaság legfiatalabb tartománya az ország keleti részén. Létrejötté mintegy néhány évtizedre tekint vissza, amikor a Párizs-környéki békeszerződésekkel a korabeli Magyarország nyugati megyéiből Moson, Sopron, Vas megyékből felétel nélkül átcsatolni rendelték 4320 km²-t és 340 000 magyar állampolgárt.¹ Magyarországhoz hasonlóan az első világháborút követően Ausztria is nagy területi és lakossági veszteségeket szenvedett. Jelentős területei kerültek Csehszlovákiához, Olaszországhoz és a Szerb-Horvát-Szlovén államhoz, de többek között ennek ellensúlyozására az antant hatalmak "megajándékozták" egy új addig nem létező tartománnyal Burgenlanddal, amely Magyarország nyugati megyéiből alakult. Burgenland lett a meglévő hét tartomány mellett a nyolcadik az 1918-ban megalakult Osztrák Köztársaságban.

Természetesnek kell tekintenünk, hogy minden ország, nemzet, közösség kutatja múltját, eredetét, hogy minél tárgyyszerűbben írhasa meg saját történetét. Ez a folyamat kezdődött és folyik napjainkban Burgenland osztrák tartományban. Történelem kutatásuk különösen az 1980-as években élénkült meg és ehhez kapcsolódóan a történelem írás is. Ez természetes, hisz bizonyos történelmi távlat kell az események megítéléséhez. Csak bizonyos idő eltelte teszi lehetővé egyes fontos állami dokumentumok hozzáférhetőségét. Az 1980-as években jelent meg a tartomány történetét az ókortól napjainkig feldolgozó összegzés (August Ernst: Geschichte des Burgenland Wien 1987.) éstöbb történelmi tanulmánymagábanfoglalógyűjteményes kötet. (Burgenland in seiner panonischen Umwelt: Eisenstadt 1984.) A zömében német nemzetiségű Burgenland történetkutatók és feldolgozók törekszenek az objektivitásra, az események, az összefüggések pontos feltárására. Ezzel szemben egy-két esetben az is tettenérhető, hogy nem tudnak megszabadulni korábban osztrák propagandát, agitációt szolgáló nézetektől, amelyek gyakran nem a tárgyi igazságot tartalmazzák. Ezeket a megállapításokat esetenként kritika nélkül átveszik, sőt munkájukban mint történelmi igazságot szerepeltetik.

Ebben a kifogásolt megállapításokban két korabeli eseményt kell felvetnünk. Egyik az a folyamat ahogy a nyugat-magyarországi területek Ausztria részévé váltak, a másik pedig Sopronban és környékén lezajlott népszavazás megítélése.

Az első kérdésben az osztrák történészek azt állítják, hogy az első világháborút lezáró békeszerződéssel Nyugat-Magyarország lakossága "visszatért" Ausztriához. Néha más megfogalmazást használnak és szerintük "visszacsatolták" ahhoz az országhoz ahonnan néhány évszázaddal elszakították.

Kedves Barátaim!

Ez az év is a megelőzőkhöz hasonlóan kezdődött. Mindjárt újév napján Órisziget katolikusait kerestem föl a 3 királlyal megáldva házaikat. 25-én Pulyán közös összejövetelünk volt evangélikus lelkészekkel. Bauer gráci ökumenikus teológus nagyon pozitív tényeket tárt fel a mozgalom lehetőségeire vonatkozóan. Így jó előkészület volt a 28-án tartott hagyományos magyar ökumenikus istentiszteletünkre, melyet a felsőöri ref. templomban tartottunk. A prédikációt én tartottam. Arról beszéltem, hogy mi nagyon komolyan szeretnénk venni a keresztények egységét. 30-tól Pannonhalmán lelkigyakorlaton vettem részt, a chevtoni apát vezette francia nyelven. Az első elmélkedésen csak egyes szavakat érttem, de a következőkön már szinte mindent, (természetesen magyarra is fordították).

Február közepén Ádám Sándor osztálytársam temetésére hívtam a családot. Az osztálytársak nevében búcsúztattam, bár kevesen jöttünk össze. Reggel utaztam s még aznap visszajöttem.

Március 1-én kaptam meg püspök úr böjti körlevelét. Éjjelig fordítottam, mert másnap, első pénteken egész nap áldoztattam, harmadnapra pedig Pulyán kellett lennie. 15-16-án Bécsben voltam a National Bibliothekban megnyílt „Császár és király” kiállítást tekintettük meg a Coll. Hung. történész igazgatójának vezetésével. Másnap a Diplomáciai Akadémián EU-ról szóló kerekasztal konferenciára került sor. Szt. Benedek napján Gizellel Pannonhalmán voltunk. Madl Ferenc nyitotta meg a bencések sokoldalú munkásságát bemutató új kiállítást. A magyar lelkinapot 24-én, a magyar rádióban évek óta minden héten szereplő Lipp László vezette.

Április 7-én az öreg iskolában festménykiállítás nyílt meg. Titkolódzva „meglepetést” emlegettek. Ez pedig abban állt, hogy a sárvári rajztanár-festőművész nő titokban több alsóöriről is készített festményt. Én is közéjük kerültem. A nagyheti szertartások alaposan kifárasztottak. Ezért, no meg mert helyettest sem kaptam, nem jutottam el a Pax Romana kongresszusra. 21-én elvittek a soproni bencésdiák zárandoklatra. 22-én Ágoston segített, így meg tudtam tartani a szigeti búcsús szentmisét. 24-25-én Reizer Pál szatmári püspök úr látogatott meg (én már többször élveztem vendéglátását). Nagyon pozitíven nyilatkozott Horváth Jánosról, örülne, ha ide kerülne. 26-án Németh László csornai plébános járt itt. Ő is szívesen jönne, de püspöke nem engedi.

Május folyamán több csoportot is fogadtunk: Dobó Attila vezetésével pécsi egyetemisták, kisbácsi szeniorok. 11-én a kontaktcentrumban az édesanyákat köszöntöttük. A beteg Rácz polgármester helyett nekem kellett beszédem beugranom. 14-én Horváth János jött „háztűznézőbe”. Fiatal munkatársaimra is nagyon jó benyomást tett. 16-án Békefi Antal volt szombathelyi főiskolai zenetanár két emléktáblát is kapott. Éveken át járt hozzánk előadást, énekpróbát tartani. 20-án 12 elsőáldozónk volt az idén, de amit reméltem, hogy majd jönnek ministrálni is, csak néhánynál következett be, legtöbbjük még a vasárnapi miséről is elmarad. Körmenden honismereti napon, Pannonhalmán meg a hagyományos bencésdiák találkozóon vettem részt. 30-án a burgenlandi könyvtárosok soproni tanulmányútját vezettem. Szinte egész nap beszélnem kellett (kalauzoltam, fordítottam, Házi Jenő még nem publikált visszaemlékezését a 80 évvel ezelőtti soproni népszavazásról németre fordítottam és felolvastam).

Június 2-án, pünkösdi vigiliáján eredetileg 4 szentmisém lett volna. A temetésit és az estit a nyugalomban lévő Andreas Karall vállalta, így de. Pannonhalmán a 80-éves Szennay András főpát úrral koncelebrálhattam (Emlékkötetembe egy kis beszámolót küldtem itteni munkánkról) du. meg Csémben (Schandorf) a nagy Kausz család hálaadó összejövetelén is megtarhattam a kért szentmisét. 8-án nyílt meg az öreg iskola padlásterében a könyvtár új része és az információs központ az EU-program és az Illyés alapítvány anyagi támogatásából. Erhard Busek és Németh Zsolt magyar államtitkár voltak prominens vendégeink. Utóbbi ismerősként köszöntött, mert már járt könyvtárunkban egyetemista korában (meg is találtam látogatásuk után írt köszönő levelét). 16-án Pesten kereszteltem meg Miklós és Péter unokaöcsém fiait. 19-én ismét Pannonhalmán voltam egyik csepeli osztályunk nagyon jól megszervezett találkozóján. Erre Kósa Sándor egykori énektanárunk vitt el.

Július 2-án Kismartonban pasztorális konferencián, 3-tól pedig Kőszegen a hagyományos kultúrtörténeti szimpozionon vettem részt Kelemen Lacival. Hozzászólásomban Széchényi Ferenc és lánya Franciska burgenlandi vonatkozásaira hívtam fel a figyelmet. E hét végén Ádám rendtársam találkozott itt a plébánián egykori győri tanítványaival. 19-én temettük Csoknyai Pétert, akit lelkileg fölkészítettünk. 1957 óta ismertük egymást a cserkészlet révén, a 60-as évek óta pedig itt dolgoztunk együtt a magyar kulturális munkában. Temetésén 8 beszéd hangzott el. Szimpatikus erdélyi fiatalok és két nagyobb magyarországi csoport volt itt hosszabb ideig: a pesti Szt. Kereszt plébánia fiataljai és a kiskörei iskolások igazgatójuk vezetésével. Utóbbiaknak sikerült jó kapcsolatot kiépíteni fiataljainkkal. 25-én Oros rendtársunk halálának 10. évfordulója alkalmából együtt miséztünk Kőszegszerdahelyen. 28-án Paksról volt itt egy csoport.

A második kérdéskörben a Sopronban és környékén végrehajtott népszavazásról - amely tudvalévőleg nagy arányú magyar sikert hozott - minden esetben az eredményt megkérdőjelező, elítélő vélemény van. A legsúlyosabb megállapításuk amelyet többségében az osztrák érzelmű mindennapi emberek mondanak, hogy "nagy csalás" volt. De az osztrák történészek munkájában is megtalálhatjuk ennek az enyhébb változatát, amikor azt írják, hogy a népszavazás "kétséges körülmények" között zajlott le, ezzel együtt megkérdőjelezve annak eredményét.²

E felvetések után vizsgáljuk meg azok valódi tartalmát. Először is; első világháborút követően Moson, Sporon, Vas megyék lakossága az osztrák állításnak megfelelően tényleg "visszatért"-e, vagy "visszacsatolták"-e Ausztriához, ahonnan elszakították őket, vagy netán más folyamat zajlott-e le?

A kérdés megválaszolásához egy rövid történelmi visszapillantást kell tennünk. Az 1867-es magyar-osztrák kiegyezés, a két önálló állam megteremtése felvetette a határ megállpítás szükségességét is. A tárgyalások során ebben a kérdésben nem volt különösebb vita, mert mindkét ország évszázadok óta természetes és elfogadott határvonalnak tekintette északon a Lajta folyót, középső részen a Rozália-hegység gerincét, délen pedig a Lapincs-folyóvonalát. Ennek megfelelően is rögzítették azt. Az első világháború befejezéséig Magyarország és Ausztria között nem volt határvita. A két ország közötti új határ megvonásának szükségességét a nagynémet-eszmét vallók vetették fel az új nemzetgyűlésben, 1918 októberében. Ők minden németajkút a Nagy-Németországban akartak egyesíteni. Felvetésük némi vita után alkotmányos törvénnyé vált. A nemzetgyűlés 1918 november 22-én döntött Ausztria állam és kormányformájáról melynek 5.§ -a kimondta, hogy Magyarország "...Német-Ausztriával közvetlenül határos zárt német terület a német-osztrák államba bekebelezendő." A megfogalmazásban az elérendő célon kívül figyelmet érdemel a megvalósítási módszer is, a "bekebelezendő" meghatározás. Tehát nem a lakosság akaratának a figyelembevételével kívánták az igényüket teljesíteni.

Az osztrák béke delegáció, amelyet Dr.Karl Renner osztrák kancellár, szociáldemokrata politikus vezetett 1919. június 2-án vette át az előzetes békefeltételeket. Ebben a magyar-osztrák határt az 1867-es állapotnak megfelelően rögzítették az antant hatalmak. Ugyanakkor nagy területeket csatoltak el Ausztriától Olaszországhoz, a Szerb-Horvát-Szlovén államhoz és Csehszlovákiához. Az osztrák béke delegációnak módjában volt válaszolni az előzetes feltételekre. Az akkori divatos fogalomra Wilson amerikai elnök által hirdetett népek, nemzetek önrendelkezésre való hivatkozással népszavazást kértek minden elcsatolni kívánt te-

rületre. Magyar-osztrák határkérdésben is új indítványt tettek. Ez a jegyzék 311-es számot kapta. Renner kancellár jegyzékében Nyugat-Magyarországból 5379 km²-es területet kért. (Lásd a térképet) Indoklása szerint az igényelt terület 1600-as évekig Ausztria része volt, ott német nyelvű többség él és Bécs, illetve Ausztria élelmiszerral való ellátásához okvetlenül szükséges. A Renner-jegyzék fontos tartalmi eleme volt, hogy az igényelt területet csak népszavazás útján, - a lakosság véleményének kikérésével - kívánták Ausztriával egyesíteni.

A békekonferenciához előterjesztett jegyzékből csak a Nyugat-Magyarország német nemzetiségű túlsúlya volt az igaz. Az 1910-es népszámlálás szerint - amelyet még nem befolyásolt politikai szempont - a későbbiekben Ausztriához csatolt területen a németek aránya 75 %, a horvátoké 15 %, a magyaroké pedig 9 % volt, a fennmaradó 1 % egyéb nemzetiséghez tartozott.

Nem felelt meg a valóságnak, hogy az igényelt nyugat-magyarországi terület az 1600-as évekig Ausztriához tartozott. Ez a terület Magyarország nyugati védővonalát képezte. A magyar királyok az adományozás során kötelezték a főurakat a várak létesítésre. Ezért alakult ki a Franknótól-Lékán át Németújvárig húzódó egységes és összefüggő várrendszer. Az elszegényedő magyar királyi udvar az 1400-as évektől egyre gyakrabban adott városokat, birtokokat osztrák főnemeseknek zálogba. De ezeket a XVII-ra visszavásárolták. A zálog magánjogi aktus. A zálogbatartó nem szerez tulajdont az adott tárgy felett. Ami a Bécs és más területek élelmezését illeti sem felelt meg a valóságnak, mert az osztrák területeket a Dunántúl fele látta el és az átcsatolások után is élelmezési szerződést kötött a két kormány.

Az osztrák területi követelések megalapozatlanságát az is jelzi, hogy olyan magyar városokat is magának követelt amelyben egyértelmű magyar többség volt. Pl.: Magyaróvár 62 %, Kőszeg 61 %, Szentgotthárd 73 %-ban magyarok által volt lakott.³

A békekonferencia az osztrák jegyzékre két engedményt tett. Egyik hogy jugoszláv-osztrák vonatkozásban a karintiai részen engedélyezte a népszavazást. A másik pedig hogy Moson, Sopron, Vas megyék németek által többségben lakott területeit feltétel, azaz népszavazás nélkül Ausztriához rendelte csatolni. Ezt a megváltoztatott, Ausztria számára kedvezőbb feltételt 1919. július 20-án ada át a békekonferencia az osztrák delegációnak. Az osztrákok nem voltak elégedettek az engedményekkel. Továbbra is szorgalmazták más elcsatolandó területükre is népszavazás kiterjesztését, kivéve Nyugat-Magyarországot. Ezt a területet azonnal birtokba akarták venni, mielőtt még a magyar kormány leülhetett volna a békekonferencia asztalához.

Az osztrák kormánynak 1919. szeptember 10-én Saint Germainban alá kellett írni a békeszerződést, majd nemsokkal később azt a nemzetgyűlés ratifikálta. Az 1920 október közepéig hatalmon lévő szociáldemokrata kormánynál a magyar kormány többször tett javaslatot az igazságos kétoldalú megegyezésre, a kölcsönösen kialakítandó szabályoknak megfelelő népszavazásra, de ettől mindvégig mereven elzárkózott az osztrák fél.

Az igazságos megegyezésre való magyar törekvésekből kiemelésre érdemes a magyar kormány megbízásából Dr. Gratz Gusztáv bécsi magyar követ 1920. február 14-én dr. Karl Renner osztrák kancellárnak átadott jegyzéke. A jegyzékben a magyar kormány megállapította, hogy az új határ kérdése zavart okoz a volt két szövetséges állam között. Nem kívánja vizsgálni hogy melyik ország érvei erősebbek, igazabbak a terület hovatartozásában. Javasolta, hogy ebben a lakosság döntsön népszavazáson. Előre is kijelentette bármi is legyen a népszavazás eredménye, azt Magyarország részére kötelezően elfogadja.⁴

A válasz meglehetősen gyors és elutasító volt. Renner kancellár 1920. február 20-án adta át viszontválaszát. Ebben tovább ment a történelmi tények elferdítésében. A jegyzéke szerint az átcsatolandó terület csak a Habsburg-dinasztia révén tartozott Magyarországhoz háromszáz évig. Semminemű tárgyalásokra az osztrák kormány nem hajlandó. A nyugat-magyarországi terület jogi értelemben is már Ausztriához tartozik, annak ellenére, hogy még nem vette azt birtokba.

Ennek az osztrák felfogásnak az egyenes folytatása volt, hogy az 1920. október 1-én elfogadott szövetségi alkotmánytörvény, amelyben nyugat-magyarországi területet szövetséges államnak (Bundesstadt) tekintették "...amint erre vonatkozó akaratát kifejezésre hozta."⁵

Mindezek ellenére a nyugat-magyarországi területek Ausztriának való átadásáig, azaz 1921. december 3-ig egyetlen olyan eseményt sem találunk, amely során a kérdéses lakosság - kivéve Sporont és környékét - kifejezhette volna hovatartozási szándékát és azt az eseményeket meghatározók figyelem vették volna.

Így nem adhatunk helyt az osztrák történetírásban alkalmazott azon megállapításnak, hogy a kérdéses lakosság "visszatért" Ausztriához, hisz akaratát éppen az osztrák álláspont miatt nem nyilváníthatta ki. Álláspontom szerint ebben az esetben "átcsatolás" történt a békeszerződés kényszere alatt. A "visszacsatolás" mint megjelölés pedig történelmietlen, az előzőekben kifejtett történelmi tényekkel ellentétes. Az idevonatkozó részletes tényeket nagyon alaposan, meggyőzően kifejtette a magyar béke-

delegáció a békekonferenciához előterjesztett jegyzékeiben.⁶

Ezek után térjünk át 1921. december 14-16-a között Sopronban és a környező nyolc községben lefolytatott népszavazás megítélésére. Igaz-e az az osztrák állítás, hogy ott "nagy-csalás" történt, vagy legalábbis "kétséges körülmények" között zajlott le?

Mintkét állítással szemben nagyon nehéz érvelni, mert a pusztá kijelentésen túl mást nem tartalmaz. A kijelentéshez nem fűznek semmilyen indoklást, vagy bizonyító ténytet. Így csak találgatásokba bocsájtkozhatunk. Mi is lehet az a körülmény amit vizsgálni kell? Mint lényeges körülmény jöhet számításba; a népszavazás lehetőségének létrejötte, a szavazás szabályai, a lebonyolító szervezet összetétele, a szavazás módja, a szembenálló felek magatartása. Természetesen lehetséges más szempontok elemzése is, de az osztrák állítások nem irányulnak konkrét tényezőre.

A lehetséges felvetésből vizsgálva a népszavazás létrejöttének körülményét azt látjuk, hogy a szociáldemokrata kormányokat követő keresztényszocialisták (Mayr- és Schober-kormányok) sem járultak hozzá a népszavazáshoz, mindaddig amíg egy kényszerítő körülmény létre nem jött. Ez pedig nem volt más, mint a terület Ausztriának történő átadása során kezdetben elszórt, majd egyre szervezettebb formát öltő magyar felkelés volt. Sőt, 1921. október 4-én egy önálló állam, a Lajtabánság jött létre az Ausztriának ítélt területen. Ausztria nem volt abban a helyzetben, hogy a magyar felkelőkkel szemben fegyveres fellépést alkalmazzon, az antant hatalmak pedig nem akartak ilyen lépést, bízva diplomáciájuk eredményességében. Ez vezetett oda, hogy Johan Schober kancellár és külügyminiszter kénytelen volt tárgyalni Bethlen István miniszterelnökkel és Bánffy Miklós külügyminiszterrel Velencében. Megállapodásuk eredményét jegyzőkönyvbe rögzítették. A jegyzőkönyvi megállapodás leglényegesebb részei a következők voltak: Magyarország három héten belül leszereli az átadásra ítélt területen lévő magyar felkelőket. Ausztria pedig vállalta, hogy hozzájárul Sopronban és a környező nyolc községben a népszavazáshoz, továbbá ha az eseményekkel együtt folyó magyar-osztrák határmegállapításban számára elfogadhatatlan magyar igény merülne fel azt a Népszövetség tanácsa elé viszik és annak döntését elfogadja.

A magyar kormány a velencei-jegyzőkönyvnek megfelelően, majdnem belső testvér-harc, polgárháború árán, de elérte, hogy a magyar felkelők elhagyták Nyugat-Magyarország területét. Ezzel szemben Ausztria minden lehetséges módon halogatta a népszavazás feltételeinek megteremtését. A megállapodás szerint a népszavazást a terület osztrák birtokbavételét követő nyolc napon belül kell

megtartani. Ezért indokolatlanul elhúzták az átvételt. Míg 1921. augusztusában két nap alatt kivánták a területet birtokba venni - amelyet a felkelés meghiúsított - addig erre 23 napra (1921. november 10-től december 3-ig) volt szükségük. Az indokolatlan időhúzás ellen felszólalt a Velencében kötött megállapodás végrehajtásáért felelős Sopronban állomásozó Szövetségek Közi Tábornoki Bizottság, valamint a magyar kormány is. Az időhúzás a népszavazás elodázására irányult.

A népszavazás szerveztére és szabályaira mind két érdekelt kormánytól a Szövetségek Közi Tábornoki Bizottság javaslatot kért. Természetesen a két vélemény nem egyezett meg. Ezekben a kérdésekben a békekonferencia állandóan üléselő testülete a Nagykövetségi Konferencia döntött. Döntésüket 1921. november 16-án tették közzé, amely jobban megfelelt az osztrák, mint a magyar javaslatnak. Létrehozták a Központi Népszavazási Bizottságot a tábornoki bizottságban is képviselt - francia, angol, olasz - tisztekből, valamint az érdekelt magyar és osztrák képviselők-ből. Hasonló összetételűek voltak kerületekben működő szavazatszedő bizottságok. Meghatározták a szavazásra jogosultak körét, a szavazás lefolyásának módját. Ezeket mind két fél kisebb módosítások után elfogadta. A legtöbb vitát a szavazásra jogosultak körének megállapítása, vagyis a választói lajstromok véglegesítése okozta. Úgy a magyar, mint az osztrák fél több kifogást tett, de ezeket a népszavazási bizottság megnyugtatóan elbíráltta.

A népszavazási szabályzat szerint tilos volt a nyílt propaganda. Ezt nyilvánvalóan mindkét fél ahogy tudta kijátszotta. Viszont olyan erőszakos, külső segítségre épülő propaganda nem volt magyar részről, amely a Központi Népszavazási Bizottság beavatkozását igényelte volna. Ezzel szemben egy Steinacker nevű osztrák személyt az antant képviselők eltávolították a területről. Házuktatás során olyan bizonyítékok kerültek elő tőle melyszerint Bánátból német nemzetiségű diákokat toborzott pénzért, hogy Sopronban magyarok ellen felhasználható erőszakosságokat köves-senek el.

A magyar kormány bizonyította és a bizottság elé tárta, hogy a berlini osztrák követség ott élő kommunistákat toborozott és küldött Sopronba agitációs megbizatással. Ilyen személyeket a bizottság alárendeltségében lévő karhatalmi erők el is fogtak.

Osztrák felvetésre a Szövetségek Közi Tábornoki Bizottság alárendeltségében álló karhatalmi erőt, amely magyar katonákból és csendőrökből szerveződött, 1921. december 10-én kivonták Sopronból. Helyette olasz, francia, angol csapatok jelentek meg. Az osztrákok a magyarok eltávolítását azzal indokolták, hogy erőszakot alkalmaznak. Arról viszont nem tettek említést, hogy a

népszavazási terület osztrák oldalán karintiai, tiroli, steier csapatokat helyezte el. Sőt a népszavazást megelőző napon és napján is több ágyú lövést adtak le, mintegy megfélemlítésként.

Amikor az osztrák hatóságok sehogy sem tudták meggyőzni a népszavazás teljesítését a Nagykövetek Tanácsához fordultak, négy napos haladékot kérve. A Nagykövetek Tanácsa a kért halasztást nem ellenezte. Annak teljesítését a Szövetségközi Tábornoki Bizottságra bízta. Az erről szóló értesítés december 13-án délután érkezett meg Sopronba. Mivel a bizottság minden előkészületet megtett a szavazásra, valamint nem látott indokolt a halasztásra az előre kitűzött napokon december 14-én, 15-én és 16-án teljesítését rendelte el. Erre az osztrák kormány táviratilag visszarendelte minden bizottságból megbízottait, hogy ezzel lehetetlenné tegye a szavazás végrehajtását, illetve annak eredményét később kétségessé tehesse.

A Sopronban és környékén végrehajtott népszavazás nagyarányú magyar sikert hozott. (Lásd az 1.sz. mellékletet) Magyarország melletti szavazati arányban szerepet játszott az osztrákok önhatalmú kivonulása. Bizonyára ^{szől}osztrák-barát szavazó elbizonytalanodott az osztrák jelenlét hiánya miatt.

Eddigiekben nem találtunk okot arra, hogy a hivatkozott osztrák kijelentéseknek mi lehetett az alapja. Ha túllépünk a szavazás konkrét vizsgálatán talán néhány magyarázó gondolatot megtehetünk. Ezek közé sorolhatjuk a sértett osztrák önbecsülést. Már a terület átvétele előtt Sorpon (Ödenburg néven) kijelölték Burgenland tartományi székhelyévé. Tehát elvesztették tartományi székhelyüket. Sorpon és a népszavazásba bevont községek lakossága mintegy 55 %-ban német anyanyelvű volt.⁹ Nem volt elképzelhető sokak számára, hogy a német anyanyelvűek Magyarországra szavazhattak. Az így gondolkodók viszont elfelejtették, hogy mintegy egy évvel korábban 1920. október 10-én a Dél-Karintiban megtartott népszavazáson ahol a szavazók több mint kétharmada volt szlovén és egyharmada német nemzetiségű, a szavazatok 59,04 %-a Ausztriára esett.¹⁰ Tehát természetesnek vették, hogy a szlovének nem a nemzetiségüknek megfelelően adták le a szavazatokat, de ezt egy német anyanyelvű nem tehetette meg, hogy nem Ausztriára szavazott. Sopron és környéke lakosságának Magyarországhoz való ragaszkodása arra indította a magyar nemzetgyűlést, hogy a népszavazás egy éves évfordulójára 1922. évi XXIX. számú törvénycikkben emléket állított helytállásuknak. A törvény felhatalmazást adott arra, hogy Sopron város címerében viselhesse a "Civitas Fidelissima" feliratot.

A politikai és érzelmi okok mellett a népszavazás ilyen módon való megítélésében szerepet játszhat gyarkorlati szempont is. A nép-

szavazási terület Magyarországon maradása furcsa földrajzi tényezőként hozta létre Burgenlandot. Alakja egy "darázsra" emlékeztet. Soprontól nyugatra Siegrabenél (Szikránál) mintegy 5 km-essávra szűkül. Az északi és déli rész között a vasuti összeköttetés lehetetlen. Ezzel a körülménnyel számolva a "velencei-jegyzőkönyv"-ben a magyar kormány hozzájárult ahhoz, hogy az osztrák személy- és teherfuvarozásra a tartományi részek közötti összeköttetésként soproni vasutvonalakat igénybe vehessék. Ez a vasútforgalom fenn is áll az események óta.

A tények kifejtése után feltehető az a kérdés is, hogy az elmondottak csupán elméleti kérdések tisztázását szolgálják-e, vagy annál több? Igen, az elmondottak több mint történelmi hittelesség. Ezt a burgenlandi magyarok körében járva lehet érzékelni. Elmondják nehéz a kisebbségi sors, de még nehezebb, ha azokat valótlán tények, vélelmek terhelik. Minden ottani magyarra úgy tekintenek mint aki a felvetések hordozója.

Elmondásuk szerint ugyancsak nehéz volt magyarságukat megvallani amikor Magyarországon kommunista hatalom volt, amikor a "vasfüggöny" választotta el tőlünk. Amikor Magyarországgal kapcsolatos nézetek, álláspontok kedvező irányba változnak megemelkedik a magyarnak vallók aránya is. Ezt lehetett tapasztalni az 1991. évi osztrák népszámlálás alkalmával is. A Magyarországon bekövetkezett rendszerváltás elismerést hozott országunknak belső és külföldön egyaránt. Az 1991. évi osztrák népszámlálással együtt készült belső elemzésük szerint az előző 1981. évi népszámláláshoz viszonyítva négyszeresére emelkedett azok aránya, akik nyíltan vállalják magyarságukat. (Lásd a 2.sz. mellékletet) Ez az arány jelentős, hisz a századforduló óta azt tapasztaljuk, hogy az e területen élő magyarok száma folyamatosan csökkent. Az utolsó évtizedekre alig értékelhető aránnyá zsugorodott.

Ennek tükrében úgy vélem Burgenland történetírásában a Moson, Sopron, Vas megyék részeinek Ausztriához való kerülését egy nemzetközi jogi aktusnak kell tekinteni, amelyet a korabeli kényszer szült. Ezt nem lehet történelmi előzményekkel igazolni és igazságosnak tekinteni. Sopron és környéki népszavazáson nem történt olyan esemény, amely bármely hamis állítást igazolna. Sőt ha a kétkedők 1922/23-ban figyelemmel kísérik a magyar-osztrák határmegállapítást, még nagyobb helytállást tapasztalhatnak a volt magyar állampolgároknál. Míg a soproniak és a környékbeliek semleges környezetben - nemzetközi katonaság felügyelete mellett - nyilváníthatták ki akarataikat, addig az osztrák birtokbavétel után, osztrák impérium alatt több község tett Magyarországot mellett tanubizonyságot és a népszövetségi tanács döntése alapján kerültek vissza Magyarországhoz. Jobban ismerjük a Sopron és a környéki falvak nevét. Éppen ezért meg-

érdemlik a tanuságtevők, hogy itt most felsoroljuk őket: Olmód, Kis- és Nagynarda, Alsó- és Felsőcsatár, Német- és Magyarkeresztes, Horvátlövő, Pornóapáti, Szentpéterfa községeket akik az átcsatolás után visszatértek Magyarországhoz. A határmegállapítási események is azt igazolják, hogy Sorponnak és környékének Magyarországhoz való ragaszkodása egyértelmű volt, nem kell és nem is lehet manipulálciót fellelni abban.

Jegyzetek:

- 1 Ernst, Auguszt: Geschichte des Burgenland.
Wien, 1987. 191. 1.
- 2 Ernst, Auguszt: Geschichte des Burgenland.
Wien, 1987. 198. 1.
Schlag, Gerard: Die Grenzziehung Österreich-Ungarn 1922/23 =
Burgenlandische Forschungen S.VII Eisenstadt
1984. 339. 1.
4. 3 Magyar Szent Korona Országainak 1910. évi népszámlálása
I. rész Bp. 1912. 24-71.1.
- 5 4 Papers and dokoments releting to the foreign relations of
Hungary Vol. I. Bp. 1939. No. 127. 150-152.1.
6. 5 Bundesgesetzblatt für die Republik Österreich No.2. 12.
1 bek.
7. 6 A magyar béketárgyalások I.köt. Kiad. M.Kir. Külügyminiszté-
rium Bp. 1920. 455-459. 1.
8. 7 Villani Frigyes: Bizalmas! Jelentés a soproni népszavazásról
és a magyar-osztrák határ megállapításáról.
21. 1.
9. 8 Villani: U.o. 24. 1.
10. 9 Magyar Statisztikai Közlemények 69. köt. Bp. 1924.
36-39. 1. 160. 1.
- 11 10 Kerekes Lajos: Ausztria hatvan éve. 1918-1978. BVP. 1984.
69-71.1.

1. sz. Függelék.

A soproni népszavazás eredményei szavazókerületenként.

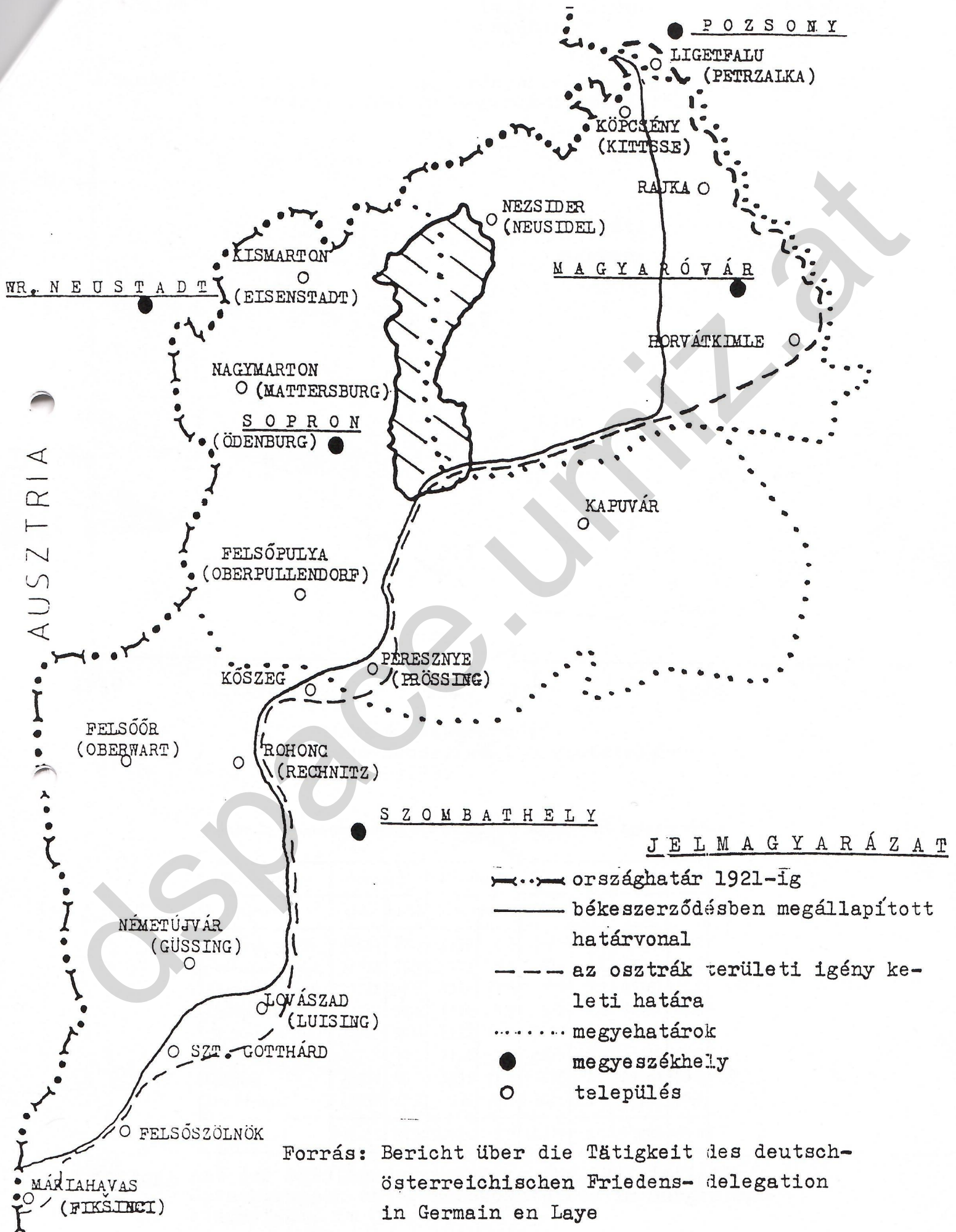
Szavazókerület	Szavazásra jogosultak összes száma	Leadott érvényes szavazatok száma		Az érvényes szavazatok közül esett			
		mindössze	0/0	általában		%-okban	
				Magyarországra	Ausztriára	Magyarországra	Ausztr.
I. Sopron.							
I. ker.	2.639	2.279	86,3	2.021	258	88,7	11,3
II. „	2.312	2.073	89,7	1.540	533	74,3	25,7
III. „	2.400	2.038	84,9	905	1.133	44,4	55,6
IV. „	2.261	1.893	86,0	1.104	789	58,3	41,7
V. „	2.587	2.377	91,8	1.816	560	76,4	23,6
VI. „ város . .	1.523	1.386	91,0	1.101	285	79,4	20,6
VI. „ Brennberg	790	706	89,4	152	554	21,5	78,5
VII. „	1.650	1.433	86,2	1.308	125	91,3	8,7
VIII. „	3.062	2.762	90,4	2.384	378	86,1	13,9
Együtt	19.164	16.947	88,4	12.327	4.620	72,8	27,2
II. Községek.							
Ágfalva	1.175	830	71,6	148	682	18,3	81,7
Balf	655	578	88,3	229	349	39,6	60,4
Fertőboz	349	331	94,8	257	74	77,6	22,4
Fertőrákos	1.525	1.337	87,7	525	812	39,3	60,7
Harka	680	572	84,1	55	517	9,6	90,4
Kópháza	941	793	84,3	550	243	69,4	30,6
Nagyeczenk	1.041	1.031	99,0	1.026	5	99,5	0,5
Sopronbánfalva	1.539	1.142	74,5	217	925	18,9	81,1
Együtt	7.905	6.614	83,8	3.007	3.607	45,5	54,5
Főösszeg	27.069	23.561	87,8	15.334	8.227	65,1	34,9

Érvénytelen szavazatok száma: 502.

Forrás: Villani Frigyes dr.: Bizalmas! Jelentés a soproni népszavazásról és a magyar-osztrák határmegállapításról

OSZTRÁK TERÜLETI IGÉNYEK
 NYUGAT-MAGYARORSZÁGON
 1919-1921

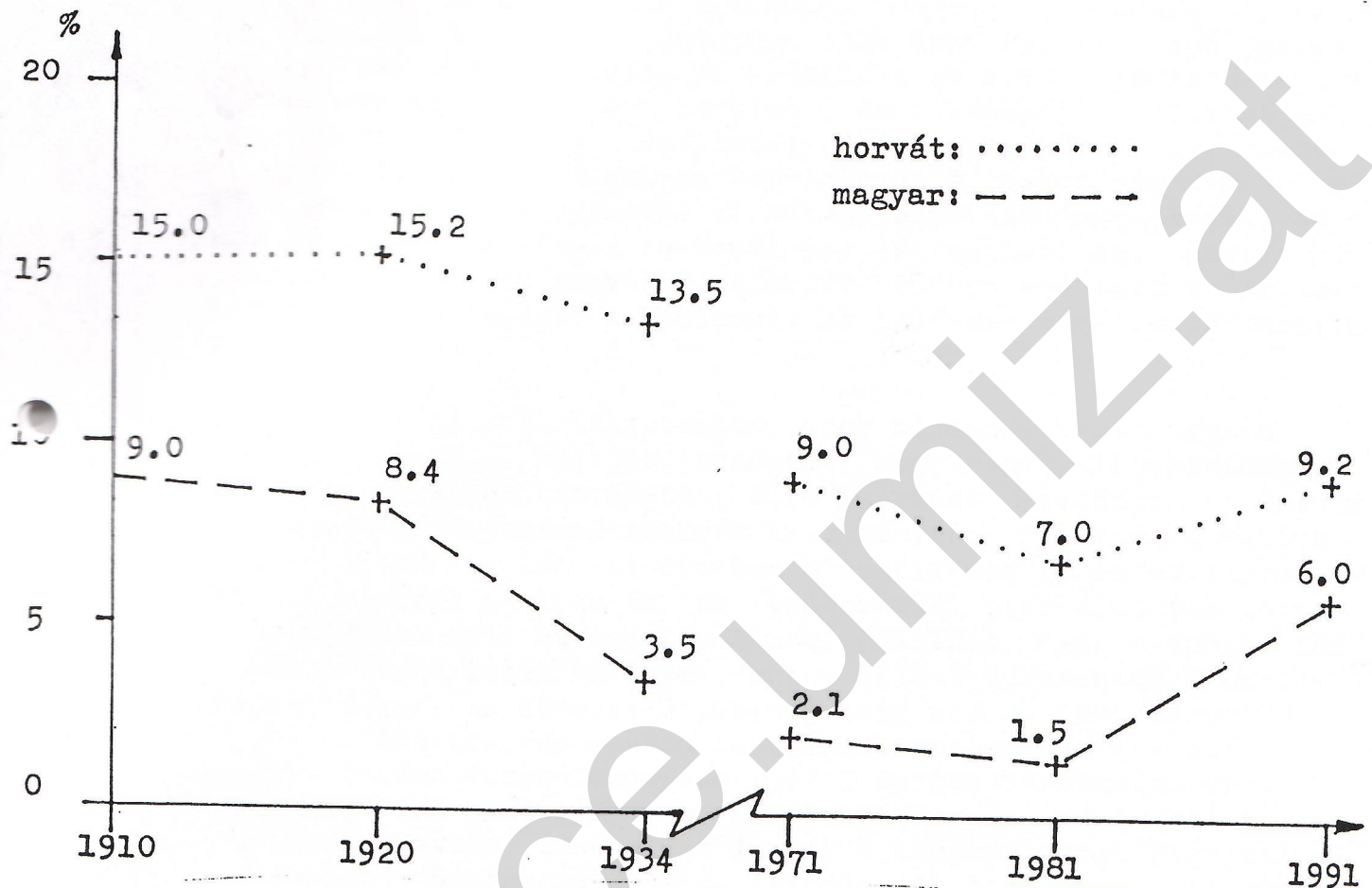

Forrás: Bericht über die Tätigkeit der deutsch-österreichischen Friedensdelegation in Germain en Laye
 Wien, 1919. 142-144.1.

Dokumentáció:

Zsiga Tibor dr.: Vélelmek és tények Burgenland történetírásában
című előadásához

A horvát és a magyar népesség aránya az egykori Nyugat-Magyarország, illetve Burgenland területén

Tudományos-prognózis
Burgenland nemzetiségi összetételére
1991

Tabelle 2: Zusammensetzung der Politischen Bezirke nach Sprachgruppen

Sprachgruppen	Deutsch		Kroatisch		Ungarisch		Gesamt	
	abs.	in %	abs.	in %	abs.	in %	abs.	in %
Pol. Bezirke								
Neusiedl am See	45667	87.9	2320	4.5	3985	7.7	51971	100.0
Eisenstadt/Rust	11571	86.9	873	6.6	874	6.6	13318	100.0
Eisenstadt-Umg.	23318	69.9	9314	27.6	729	2.2	33361	100.0
Mattersburg	33764	92.6	1776	4.9	942	2.6	36481	100.0
Oberpullendorf	28961	80.0	5133	14.2	2104	5.8	36199	100.0
Oberwart	45741	84.1	2113	3.9	6556	12.0	54410	100.0
Güssing	25154	86.2	3335	11.4	675	2.3	29164	100.0
Jennersdorf	17438	95.9	136	0.7	611	3.4	18185	100.0
Burgenland	231615	84.8	24999	9.2	16475	6.0	273089	100.0

Forrás: Amt der Bgld. Landesregierung Abt. IV./Statistik/
Sprachgruppen und Sprachkenntnisse im Burgenland
Eisenstadt, im Mai 1991